

Doktorexamen. Після чотирьох років після захисту докторської дисертації, якщо доктор успішно працює і має наукові публікації, йому може бути присуджено звання доцента[2].

Висновки. В умовах глобалізації національні освітні системи різних держав зближуються і посилюється їх вплив одна на одну. Універсалізація надає нові можливості для освіти, що в свою чергу дає змогу спостерігати й запозичувати те, що можна застосувати у вітчизняній системі освіти. Система шведської освіти формувалася в абсолютно відмінних від українських умовах. У її еволюції ніколи не було розривів і різких стрибків. У будь-якому разі, кілька поколінь шведських педагогів утворили і виховали народ, який побудував одну з найбільш благополучних і сприятливих для життя людини країну і систему освіти, яка вважається однією з найкращих в світі. Що з шведського досвіду може бути корисним для України, і що може бути використано – це питання часу.

ШМОТИНА ЕЛЕНА

ШВЕДСКАЯ МОДЕЛЬ ОБРАЗОВАНИЯ

В статье приводится краткое описание шведской системы образования. Последовательно описаны дошкольный, школьный, гимназический и университетский уровни образовательной системы. Особое внимание уделяется способам и форме аттестации учащихся и студентов.

Ключевые слова: Швеция, детский сад, школа, гимназия, университет.

SHMOTINA OLENA

SWEDISH MODEL OF EDUCATION

A short description of the Swedish educational system is given in this article. Preschool, school, gymnasium and university levels of educational system are consistently described. The special focus is on the ways and the form of pupils and students' certification.

Keywords: Sweden, nursery school, school, gymnasium, university.

УДК 378.147

РАТОВСЬКА С. В.

м. Ялта, Україна

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ГРУПОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

У статті аналізується педагогічний досвід західноєвропейських дослідників з організації групової навчальної діяльності студентів. Автором підкреслюється, що підготовка майбутнього педагога на засадах навчання в малих групах у межах академічної групи забезпечує як більш високий загальний рівень особистісного розвитку студента, так і успішну організацію високоефективного співробітництва суб'єктів педагогічного процесу. Результати дослідження можуть зацікавити українських викладачів, які прагнуть подолати традиційні методологічні стереотипи щодо організації навчальної діяльності студентів у педагогічних вищих навчальних закладах.

Ключові слова: європейський досвід, організація групової навчальної діяльності студентів, майбутній педагог.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Кожна країна Західної Європи обирає свій індивідуальний шлях реорганізації і модернізації вищої педагогічної освіти в залежності від рівня економічного, соціально-суспільного розвитку. Однак, основний вектор спрямовано на таку організацію навчального процесу, при якій ефективно здійснюється

автономія та незалежність, співробітництво та комунікація студентів. Найбільш повно й успішно інтеграція індивідуального та колективного реалізувалася в груповому навчанні. У зв'язку з цим у педагогічній практиці викладачів різних країн сучасні методи організації групової навчальної діяльності студентів знаходяться на якісно новому етапі свого розвит-

Література

1. Управління освітою у Швеції // Наукові записки: Збірник наукових статей Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова / Укл. П.В. Дмитренко, О.Л. Макаренко.- К.: НПУ, 2000. – Ч. 1. – С. 72–79.
2. Исмаилов, Э. Э. Национальное обязательное образование Швеции. Калининград, 2004.
3. <http://www.topuniversities.com/>.
4. Тенденції розвитку системи вищої освіти у Швеції // Болонський процес очима студентів: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції: Київ, 14 грудня 2007 р. У 2-х томах / Редкол.: І.І.Тимошенко (відп. ред.) та ін.- К.: Вид-во Європ. У н-ту, 2008. – Т. 1. – С. 21–28.
5. <http://www.si.se/>.
6. Соколов Е.М. Шведская школа: система и управление // Директор школы. 1994. № 6. С. 70–77.
7. Исмаилов, Эльхан Эюб оглы. Сравнительно-педагогический анализ систем среднего профессионального образования Швеции и России : диссертация ... доктора педагогических наук: 13.00.08 Калининград, 2004. 233 с.

ку. Це забезпечує більш високий загальний рівень особистісного розвитку майбутнього фахівця, прищеплює йому такі поведінкові навички, які є вирішальними характеристиками для роботодавців.

У цьому розрізі аналіз накопиченого досвіду групового навчання студентів у працях західноєвропейських дослідників викликає не тільки теоретичний інтерес, але й практичну цінність для викладача педагогічного вищого навчального закладу. Усе це допоможе вдосконалити навчальний процес та надати майбутньому педагогові необхідну підтримку, культуру та мотивацію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняними дослідженнями доведено необхідність організації викладачем групової навчальної діяльності студентів різних спеціальностей, зокрема економічних, управлінських, педагогічних (М.В. Артюшина [1], О.Ю. Саркісова [6], О.Г. Ярошенко [7]). Дослідники нагадують про важливість організації аудиторної, позааудиторної та практичної навчальної діяльності студентів на засадах активних методів, прийомів, технологій, в основі яких групова робота для формування системи знань та умінь з організації командної роботи; розвитку організаторських та комунікативних умінь, навичок; самостійного застосування здобутих знань на практиці; стимулювання пізнавальної діяльності та прагнення до самоосвіти.

Однак, в умовах нової формуючої цивілізації, зміни традиційних методологічних принципів професійної підготовки майбутнього педагога аналіз досвіду західноєвропейських країн з організації групової навчальної діяльності студентів стає вкрай потрібним.

Мета статті: ознайомити читача із здобутками сучасних західноєвропейських дослідників щодо організації групової навчальної діяльності студентів.

Виклад основного матеріалу. У країнах Західної Європи підхід до студента, який знаходиться у центрі процесу навчання, ґрунтується на повазі до його думки, на спонуканні до активності, заохоченні до творчості. Він полягає у підвищенні навчально-виховної ефективності занять, і, як наслідок, – у значному зростанні рівня реалізації принципів свідомості, активності та якості знань, умінь і навичок, які набув майбутній фахівець.

З 80-х років ХХ ст. у Великій Британії, Німеччині, Франції заняття у вищій школі проводяться “у формі тренінгу людських стосунків”. У працях дослідників такий підхід до навчання має назву “за методом участі” [5]. Тільки в груповому навчанні для студентів створюється можливість участі в обговоренні проблеми, її доведення, аргументування власного погляду.

В англійській науково-педагогічній літературі зустрічаються три основних варіанта групового навчання студентів: у неформаль-

них групах (informal learning groups), формальних групах (formal learning groups) та командах (study teams). Різні варіанти організації такого навчання студентів можуть відрізнятися за такими елементами, як структура, особливості групової оцінки, співвідношення індивідуальної і групової навчальної діяльності.

Під неформальними навчальними групами розуміють незаплановані тимчасові об'єднання студентів у межах одного заняття. Формальні навчальні групи створюються для виконання конкретного завдання, наприклад, для проведення експерименту, написання реферату, реалізації проекту або підготовки докладу. Такі групи виконують завдання в процесі одного заняття або працюють над завданням декілька тижнів поки не отримають за нього оцінку. Навчальні команди уявляють собою стабільні групи, які працюють над виконанням спільного завдання протягом одного семестру або всього курсу навчання. Члени групи підтримують один одного, допомагають однокласникам виконувати завдання й додержуватись певних вимог. Навчання, що організовано в малих групах на більший час, ніж одне заняття, потребує постійний доступ учасників до спілкування один з одним, а також і з викладачем.

Згідно з думками дослідників із Західноєвропейських країн основним фактором застосування організації групової навчальної діяльності студентів є сама можливість навчальної кооперації один з одним [8–14]. По-перше, більшість занять повинно проводитися за умови об'єднання студентів у малі групи, де панує дух єдиної команди і кожний член несе відповідальність за свої дії, за дії своїх товаришів і за дії групи в цілому. По-друге, постійне членство в групі, оцінювання навчальних досягнень як кожного учасника, так і групи в цілому. З метою забезпечення сприятливих умов для розвитку навчальної мотивації малі групи створюються з урахуванням таких критеріїв, як психологічна сумісність і рівень навчальних можливостей студентів. Ефективна навчально-пізнавальна діяльність можлива в групах, до складу яких приходить не менше половини студентів із середнім і високим рівнем навчальних можливостей.

Британські дослідники визначають і такі різновиди групового навчання студентів: кооперативне (cooperative learning), колективне (collective learning), взаємне (reciprocal learning), колаборативне (collaborative learning), навчання в команді (team learning, study groups, study teams).

J. Dean (Велика Британія) підмічає особливості організації навчання на засадах кооперації студентів: кожна з груп виконує певне завдання і працює над ним до тих пір, поки всі члени групи повністю не зрозуміють і не виконають свою частку роботи; спільні

зусилля спрямовані на досягнення спільної мети, успіх кожного поділяють його товариші, всіх членів групи очікує спільний результат [10].

Інтерес викликає визначення суті колаборативного навчання, яке сьогодні асоціюється із соціальним навчанням. Колаборативне навчання (від англ. to collaborate – співробітничати) – це такий підхід до організації навчального процесу, при якому зусилля кожного учасника (викладача, студента) спрямовано на створення активного зв'язку між усіма членами малої групи при вирішенні будь-якої проблеми протягом визначеного часу (більш тривалого ніж одне заняття). Учасниками можуть бути студенти різних курсів та спеціальностей. Їм пропонується виконання ними групових проєктів, групових розробок, тощо.

Аналіз практики системного впровадження навчання студентів у малих групах дав підстави Р. Nation запропонувати до розгляду варіанти, які можуть відрізнитися за такими ознаками: сутність заняття, особливості групової оцінки, співвідношення індивідуальної і групової діяльності студентів, вибір завдання. Науковець пропонує його 4 типи згідно розподілу інформації та поставлених завдань: організація за комбінованим типом, типом переваги, типом співучасті та індивідуальним типом [12, с. 20–23].

Комбінований тип організації групового навчання передбачає наявність такої інформації у кожного учасника, якої немає в інших, але вона необхідна для розв'язання спільної задачі. Автор рекомендує використовувати такі завдання: завершення або комплектування тексту; підбір пари, пошук рішення; алгоритм дій.

Організація навчання в малих групах за типом переваги вимагає наявності інформації у одного чи декількох членів, яку необхідно передати всім. Пропонуються завдання: збір інформації, опитування, підбір ключових слів.

Організацію роботи малих груп за типом співучасті розраховано на рівних за навчальними можливостями студентів. Він передбачає обізнаність з інформацією всіх учасників групи для розв'язання проблеми, розуміння матеріалу. Завдання, що підходять для роботи такі: класифікація чи відбір; знаходження причин, розв'язання проблеми, розробка проєкту. Розподіл ролей серед представників груп спонукає до активної діяльності кожного.

При організації групової навчальної діяльності студентів за індивідуальним типом викладач ураховує індивідуальні можливості засвоєння навчального матеріалу кожним учасником. У процесі роботи студенти повинні виконати свою частку завдання та пред-

ставити її для обговорення в малій групі. Завдання, що пропонуються: розв'язання частини проблеми, повторення, завершення; розповідь з коментарями.

Запропоновані Р. Nation типи організації групової навчальної діяльності студентів передбачають, що малі групи можуть виконувати навчальне завдання у таких режимах: група працює колективно над усіма або більшістю завдань чи проєктів, другий – віддає перевагу виконання завдання у підгрупах, третій – кожний член групи воліє працювати індивідуально, і тільки потім група зіставляє та обговорює результати. При цьому, автор вважає, що найбільш ідеальний режим для соціального розвитку студентів є перший. Формування й підтримка командної роботи, “командного духу” здійснюється за умови пропонування певних типів завдань. Дослідником акцентується увага на значення підготовленості як студента до виконання навчальної діяльності в малій групі, так і викладача до організації такого навчання [12, с. 24].

Вітчизняні дослідники, аналізуючи підготовку майбутніх педагогів в університетах Великої Британії, звертають увагу на процес удосконалення організації навчання студентів. Так О.В. Глузман вказує, що в британській сучасній педагогіці вчитель є організатором і керівником навчальної ситуації. Все більш уваги приділяється дослідженню впливу середовища на процес як навчання, так і виховання [3, с. 53–58].

Досліджуючи формування професійної майстерності вчителя в системі педагогічної освіти Англії та Уельсу, Ю.В. Кіщенко вказує, що перш ніж зустрітися з класом із 35 учнів, студенти Хамертонського жіночого коледжу проводять навчальну й виховну роботу з невеликою групою дітей, частіше з 2–3 учнями. У Фребелевському коледжі в Лондоні на першому курсі студент має за розкладом години для занять з одним учнем, а починаючи з другого курсу, він займається з малою групою дітей. Дослідниця пише, що в 80–90-х рр. ХХ ст. в Англії виник новий вид педагогічної практики – мікророзкладання. Фрагмент уроку тривалістю 5–10 хвилин проводиться з мікрогрупою, що складається з 10 осіб [4, с. 101]. Такі види практик у підготовці майбутнього вчителя до роботи з цілим класом визначаються педагогами як особливо корисні.

О.В. Волошина, досліджуючи підготовку майбутніх вчителів початкової школи у Великої Британії, визначає, що нові вимоги до навчальних програм, програм з педагогічних практик впливають на сутнісні зміни в педагогічній освіті в цілому [2, с. 10]. До базових умінь, що допомагають студентам удосконалити результати навчання та здійснити самопрезентацію в освіті, роботі, житті нале-

жити вміння співпрацювати з іншими [2, с. 16].

Значну увагу організації групової навчальної діяльності студентів на заняттях у вищій школі приділяє німецька педагогіка. Можна зустріти різні назви досліджуваного явища, а саме: Teamarbeit (робота в командах), Teamkooperation (кооперативне навчання), Gruppenarbeit (групова робота). Дослідники країни вивчають особливості об'єднання студентів у малі навчальні групи, умови навчальної кооперації в малих групах, вплив учасників один на одного (F. Decker [11]); роль викладача (K.O. Bauer [8]); технологічні етапи організації групового навчання (I. Besemer [9]). Їх дослідження доводять, що гарантом успішного виконання поставленого завдання кожним студентом незалежно від його навчальних можливостей є ефективна організація системи малих груп. Малі навчальні групи об'єднують 3-х або більше учасників; комплектування груп відбувається на основі вільного вибору студентів; навчальні групи не можуть із самого початку бути успішними; в залежності від цілей групова робота може охоплювати частину, весь час навчального заняття, або декілька занять.

Відповідно до вимог сьогодення організація навчального часу студента невіддільна від найраціональнішого використання робочого часу викладача та найпродуктивнішого результату його праці. Викладання наук у вищих навчальних закладах Франції проходить під девізом "рука в тісті", тобто самому студенту треба взятися за справу [13]. Досліджуючи досвід підготовки майбутніх педагогів до організації групового навчання (travail de groupe) у країні, ми відмітили шляхи, спрямовані на вдосконалення саме практичної підготовки. Можна розподілити набутки французьких дослідників за такими напрямками: зосередження уваги на моделюванні груп; послідовності групової роботи / сеанси; дослідження виховного значення.

Становлення нової освітньої парадигми, яка б змогла задовольнити вимоги суспільства на підготовку фахівця нового типу, можливо при вдосконаленні організації навчальної діяльності студента. Так, зміна змісту навчання в школі, яка базується на суб'єкт-суб'єктній ідеї, спричиняє необхідність оновлення підготовки майбутнього педагога. Це вимагає реалізації різних ролей і викладача, як-от: ресоціалізатора, консультанта, фасилітатора, сублиматора, преорієнтатора, промоутера, координатора, ініціатора.

Висновки. Аналіз досліджень західноєвропейських науковців підтверджують, що групова робота майбутніх педагогів на занятті – це потужна стратегія, яку викладачі можуть використовувати не тільки для збільшення активності студентів на занятті, але й

для підвищення мотивації до оволодіння професією, прищеплення навичок командної роботи, спільної діяльності.

Отже, характеризуючи організацію групової навчальної діяльності студентів як особливий тип проникаючої технології, науковці західноєвропейських країн переконливо доводять, що, насамперед, це втілення нового педагогічного мислення як викладача, так і студента. Акцентування уваги на вдосконаленні організації групової роботи майбутнього педагога приводить до необхідності підвищення теоретичної обізнаності сучасного викладача з цього питання.

Література

1. Артюшина М.В. Взаємозв'язок соціально-психологічних та дидактичних умов групової навчальної діяльності студентів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Марина Віталіївна Артюшина ; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К., 2000. – 20 с.
2. Волошина О.В. Соціокультурний компонент підготовки майбутніх учителів початкової школи у Великій Британії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Ольга Володимирівна Волошина; Центральний ін-т післядипломної педагогічної освіти АПН України. – К., 2007. – 21 с.
3. Глузман А.В. Университетское педагогическое образование: опыт системного исследования: монография / Александр Владимирович Глузман. – К. : Поисково-издательское агентство, 1998. – 252 с.
4. Кіщенко Ю.В. Формування професійної майстерності вчителя в системі педагогічної освіти Англії та Уельсу [монографія] / Юлія Володимирівна Кіщенко. – Херсон: ХДУ, 2004. – 172 с.
5. Кларин М.В. Инновации в обучении: метафоры и модели: Анализ зарубежного опыта / Михаил Владимирович Кларин. – М.: Наука, 1997. – 223 с.
6. Саркісова О.Ю. Групова самостійна робота студентів / О.Ю. Саркісова // Психолого-педагогічні аспекти реалізації сучасних методів навчання у вищій школі: навч. посіб. [За ред. М.В. Артюшиної, О.М. Котикової, Г.М. Романової]. – К.: КНЕУ, 2007. – С. 483–503.
7. Ярошенко О. Г. Проблеми групової навчальної діяльності школярів: дидактико-методологічний аспект / Ольга Григорівна Ярошенко. – К.: Станіца, 1999. – 245 с.
8. Bauer K.O. Teamarbeit im Kollegium. Ein begrifflicher Rahmen und einige Empfehlungen für Arbeitsschritte / K.O. Bauer. – In: Pädagogik, 52. – 2000. – S. 8–12.
9. Besemer I. Team(s) Lernen Team Arbeit. Lernkonzepte für Gruppen-und Teamarbeit / Ingrid Besemer. – Weinheim, 1998. – S. 49–63.
10. Dean J. Organising Learning in the Primary School Classroom / Joan Dean. – London : Routledge, 2000. – 190 p.
11. Decker F. Team-Working. Gruppen erfolgreich führen und moderieren / Franz Decker. – München : Lexika Verlag, 1994. – S. 121–133.
12. Nation I.S.P. Group work and language learning / I.S.P. Nation. – English Teaching Forum. – 1989. – № 27, 2. – P. 20–24.
13. Vayer P. L'enfant et le groupe / P. Vayer, Ch. Roncin. – Paris : P.U.F., 1987. – 203 p.